

INTERPOLIS '16

Zborník vedeckých prác

**XIII. medzinárodná vedecká konferencia doktorandov
a mladých vedeckých pracovníkov**

10. november 2016

Banská Bystrica

INTERPOLIS '16

Zborník vedeckých prác

**XIII. medzinárodná vedecká konferencia doktorandov
a mladých vedeckých pracovníkov**

10. november 2016

Banská Bystrica

INTERPOLIS'16

Zborník vedeckých prác

PRÁVNICKÁ FAKULTA UMB
BANSKÁ BYSTRICA

umb
UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

BELIANUM

Banská Bystrica 2016

Vedecký výbor konferencie

Doc. PhDr. Branislav Kováčik, PhD.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici

Mult. Dr. h. c. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc.

Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

Prof. PhDr. Ján Koper, PhD.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici

Prof. PhDr. Peter Terem, PhD.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici

Prof. nzw. dr hab. Donat Mierzejewski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

Doc. PhDr. Peter Horváth, PhD.

Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave

Dr. Grzegorz Pożarlik, PhD.

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A. CSc.

Metropolitní univerzita Praha

Doc. PaedDr. Milan Vošta, PhD.

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií MUP

Prof. Ing. Igor Kosír, CSc.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici

Prof. Gilles Rouet, DrSc.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici

Prof. PhDr. Monika Čambáliková, CSc.

Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, VS Danubius -Sládkovičovo

Doc. Ing. Ján Králik, CSc.

Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, VS Danubius -Sládkovičovo

Doc. PhDr. et Mgr. Peter Ondria, PhD.

Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, VS Danubius -Sládkovičovo

Recenzenti

PhDr. Eleonóra Kováčová, PhD.
Mgr. Simona Kováčová, PhD.
doc. PhDr. Daniela Škutová, PhD.
prof. PhDr. Ján Koper, PhD.
PhDr. Martina Bolečeková, PhD.
Mgr. Dávid Kollár, PhD.
Mgr. Lucia Husenicová, PhD.
doc. PhDr. Rastislav Kazanský, PhD.
doc. PaedDr. Radovan Gura, PhD.
JUDr. Matúš Štulajter, PhD.
doc. PhDr. Peter Ondria, PhD.
doc. Mgr. Jaroslav Ušiak, PhD.
PhDr. Andrea Jankurová, PhD.
doc. PhDr. Peter Čajka, PhD.
Prof. PhDr. Monika Čambáliková, CSc.
JUDr. Monika Némethová, PhD.
JUDr. Miloš Maďar, PhD.
JUDr. Jana Muránska, PhD.
doc. JUDr. Ivan Podhorec, PhD.
JUDr. Elena Júdová, PhD.
doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

Organizačný výbor: Mgr. Dominika Cevárová
Mgr. Martin Čapliar
Mgr. Barbora Kollárová
Mgr. Vladimír Müller

Editori zborníka: Mgr. Dominika Cevárová
Mgr. Martin Čapliar
Mgr. Barbora Kollárová
Mgr. Vladimír Müller

Zborník vedeckých prác vznikol s príspevím Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulty sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a Vysokej školy medzinárodných a verejných vzťahov v Prahe.

Za obsahovú a jazykovú stránku textu je zodpovedný autor konkrétneho príspevku.

© Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016

Edícia: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov

ISBN 978-80-557-1249-9

Obsah

Aktuálne výzvy pre rozvoj a smerovanie modernej demokracie

IDEOLOGIE – (DE)FORMANTY DEMOKRATICKÝCH SPOLOČNOSTÍ?	10
<i>Jakub Bardovič</i>	
ODBORY A AKTUÁLNE VÝZVY ODBOROVÉHO HNUTIA V EURÓPE.....	19
<i>Dominika Cevárová</i>	
INKOMPATIBILITA V SYSTÉME DEĽBY MOCI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.....	26
<i>Miroslav Čellár</i>	
PARTICIPÁCIA MLADÝCH ĽUDÍ NA ÚROVNI LOKÁLNEJ DEMOKRACIE	36
<i>Michal Imrovič</i>	
ŠPECIFIKÁ VYBRANÝCH NÁSTROJOV AMERICKEJ GLOBALIZÁCIE	47
<i>Michal Klučiarovský, Dominika Cevárová</i>	
ZAHRANIČNÁ POLITIKA SRN V ROKOCH 2005-2009 POD VEDENÍM ANGELY MERKELOVEJ.....	58
<i>Barbora Kollárová</i>	
THE PROBLEMS OF SUBJECTIVITY AND IDENTITY IN POSTSTRUCTURAL FEMINISM	66
<i>Anna Lifková</i>	
BUDHIZMUS A JEHO ROZŠÍRENIE V ZÁPADNÝCH KRAJINÁCH.....	73
<i>Lenka Meravá</i>	
SÚČASNÉ VÝZVY POLITICKÉHO LÍDERSTVA NA SLOVENSKU: POPULIZMUS, RADIKALIZMUS A EXTRÉMIZMUS.....	84
<i>Jaroslav Mihálik</i>	
SÚČASNÁ MAĎARSKÁ ÚSTAVA V KONTEXTE ZAVRŠENIA PROCESU DEMOKRATIZÁCIE PO ROKU 1989.....	95
<i>Gabriela Mikulová</i>	
EXPECTATIONS ABOUT DEMOCRACY AMONG THE YOUNG – THE RESEARCH REPORT.....	102
<i>Beata Paják-Patkowska, Iwona Olejnik</i>	
VÝZNAM METODOLÓGIE KARLA POPPERA PRE VÝSKUM OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI.....	111
<i>Luboš Žárský</i>	
POLITIKA DVOCH TVÁRÍ: VLÁDNY MIGRAČNÝ DISKURZ	119
<i>Viera Žúborová</i>	

Súčasný trendy v oblasti ekonomiky, manažmentu a verejnej správy

EKONOMICKÉ, POLITICKÉ, PRÁVNÍ A JINÉ SOUVISEJÍCÍ PROBLÉMY REGIONÁLNÍCH KOOPERACÍ.....	128
<i>Jiří Dušek</i>	

ŠPECIFICKÉ ATRIBÚTY VZDELÁVACIEHO SYSTÉMU V POĽSKEJ REPUBLIKE	136
<i>Natália Kováčová</i>	
ZMENY A POSUNY V KATEGORIZÁCII JUHOEURÓPSKÝCH SYSTÉMOV MIESTNYCH SAMOSPRÁV	141
<i>Simona Kováčová</i>	
PŘIJETÍ EURA V ČR - EKONOMICKÁ SLADĚNOST, POSTOJ VEŘEJNOSTI A POLITIKŮ	148
<i>Jana Marková</i>	
VYBRANÉ ŠPECIFIKÁ MANAŽMENTU STREDNÉHO PODNIKU.....	155
<i>Katarína Melasová</i>	
TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SPOPLATNENIA VEREJNÝCH SLUŽIEB - PROBLÉM ČIERNEHO PASAŽIERA.....	163
<i>Nikoleta Muthová, Beáta Mikušová Meričková</i>	
TRENDY V REGIONÁLNEJ POLITIKE V 21. STOROČÍ	174
<i>Roman Toma</i>	

Teoretické a praktické otázky medzinárodných vzťahov a svetovej politiky

RUSKO-TURECKÉ VZŤAHY PO POKUSE O ŠTÁTNY PREVRAŤ.....	181
<i>Ivan Jágerský</i>	
FRANCÚZSKO-AFRICKÉ PARTNERSTVO: KOEXISTENCIA MÝTU A REALITY.....	187
<i>Bernadin Kouhossounon</i>	
NATION BRANDING AKO NÁSTROJ SOFT POWER ŠTÁTU.....	194
<i>Barbora Krištofová, Roman Hlobeň</i>	
NOVÁ MAĎARSKÁ ÚSTAVA A JEJ NOVELIZÁCIA.....	205
<i>Rastislav Malovec</i>	
SOCIÁLNY KONŠTRUKTIVIZMUS A JEHO VPLYV NA INTEGRÁCIU EURÓPSKEJ ÚNIE	212
<i>Zuzana Bačiak Masaryková</i>	
RIEŠENIE SPOROV ZAHRANIČNÝCH INVESTOROV A ŠTÁTU V PRIPRAVOVANÝCH DOHODÁCH O SLOBODNOM OBCHODE.....	219
<i>Vladimír Müller</i>	
OD ZLYHÁVANIA K ZÁNIKU? PROBLÉM DISFUNKČNOSTI ŠTÁTU V MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOCH.....	226
<i>Piotr Sieniawski</i>	
CONFLICT RISK FACTOR IN UKRAINE – DIVIDED NATION?	236
<i>Ivana Slobodníková</i>	
DOPAD EXTERNALIZÁCIE EURÓPSKEJ MIGRAČNEJ POLITIKY NA AKTUÁLNE DIANIE V STREDOMORSKOM PRIESTORE.....	244
<i>Mária Štupáková</i>	

Nové bezpečnostné výzvy vo svete

ŠÍRENIE DEZINFORMÁCIÍ V KYBERNETICKOM PRIESTORE V PODMIENKACH SR A ICH DOPAD NA BEZPEČNOSŤ SR	258
<i>Martin Čapliar</i>	
PROTIPOVSTALECKÝ BOJ A GLOBÁLNI VÁLKA PROTI TERORISMU	266
<i>Emerich Drtina</i>	
KOŘENY POLITICKÉ XENOFOBIE	276
<i>Ondřej Filipec</i>	
JE RUSKÁ FEDERÁCIA HROZBOU PRE EURÓPU?	285
<i>Erik Görner</i>	
VOJNA A OZBROJENÝ KONFLIKT V ZÁUJME NASTOLENIA DEMOKRACIE ...	294
<i>Nina Hikmet</i>	
PÔSOBNIE TERORISTICKÝCH SKUPÍN AKO DÔSLEDOK ZLYHÁVANIA ŠTÁTU?	300
<i>Dominika Kosárová</i>	
ANALÝZA VYBRANÝCH KYBERNETICKÝCH INCIDENTOV PODMIENENÝCH MEDZINÁRODNÝM DIANÍM. PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA IRÁNU.....	311
<i>Michaela Melková</i>	
KONFLIKT V KOLUMBII – DOHODA S FARC	319
<i>Vít Rouč</i>	
DILEMA SLOBODY ALEBO BEZPEČNOSTI NA INTERNETE V DEMOKRATICKÝCH ŠTÁTOCH	326
<i>Tomáš Sokol</i>	
HROZBA S NÁZVOM PIRÁTSTVO.....	331
<i>Lucia Šestáková</i>	

Aktuálne otázky teórie a praxe práva

PODMIENEČNÉ ZASTAVENIE TRESTNÉHO STÍHANIA	338
<i>Jana Slivka Bedlovičová</i>	
OCHRANNÁ VÝCHOVA A JEJ VÝKON	346
<i>Peter Čonka</i>	
SÚČASNÉ TRENDY KRIMINALITY PÁCHANEJ V EKONOMIKE A PROBLÉMY APLIKAČNEJ PRAXE.....	354
<i>Erik Elias, Martin Skaloš</i>	
VYPORIADANIE BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV DOHODOU	363
<i>Daniela Gandžalová</i>	
NEPRIJATEĽNÉ ZMLUVNÉ USTANOVENIA V PRACOVNÝCH ZMLUVÁCH.....	371
<i>Jozef Greguš</i>	
PRÁVNE VÝCHODISKÁ ZDAŇOVANIA FINANČNÝCH TRANSAKCIÍ	381
<i>Filip Hrmo</i>	

K INŠTITÚTU ODDĽŽENIA PODĽA VLÁDNEHO NÁVRHU ZÁKONA Č. 247 Z ROKU 2016	388
<i>Peter Hunák</i>	
NÁVRH NA NÁHRADU ŠKODY POŠKODENÉHO V ADHÉZNOM KONANÍ	396
<i>JUDr. Eva Find'ová</i>	
IN DUBIO PRO LIBERTATE: WHOSE AND AT WHAT POINT OF INTERPRETATION DOUBT MATTERS?	401
<i>Ondřej Kadlec</i>	
SYSTÉM ELEKTRONICKÉHO MONITORINGU ODSÚDENÝCH OSÔB NA SLOVENSKU	408
<i>Jaroslav Klátik</i>	
JEDNODUCHÁ SPOLOČNOSŤ NA AKCIE_AKO NOVÁ PRÁVNA FORMA OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI	419
<i>Martin Kubinec</i>	
ŠPECIFICKOSŤ VYUŽITIA BANKOVÉHO CONTROLLINGU V PRAXI.....	431
<i>Monika Ličková</i>	
SÚČASNÁ PONUKA NIEKTORÝCH BANKOVÝCH ÚČTOV PRE KLIENTELU DETÍ, KTORÉ SÚ ŠTUDENTMI V PODMIENKACH SR.....	437
<i>Monika Ličková</i>	
SPECIFICS OF THE BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE CZECH REPUBLIC AND RUSSIA IN THE INVESTMENT AND GAS SECTOR, CONSIDERING THE EU RECENT LEGAL FRAMEWORK.	443
<i>Elmira Lyapina</i>	
TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB – HISTORICKÉ ASPEKTY.	452
<i>Miloš Maďar</i>	
OCHRANA ŽIEN PROTI RODOVO PODMIENENÉMU NÁSILIU V ČASE OZBROJENÉHO KONFLIKTU	462
<i>Veronika Marenčinová</i>	
OBCHODNÝ PODIEL V SPOLOČNOSTI S RUČENÍM OBMEDZENÝM A JEHO TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ ŠPECIFIKÁ V KONTEXTE KOMPARÁCIE ČESKEJ A SLOVENSKEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY	471
<i>Patrik Masaryk</i>	
PRELOMENIE ZÁSADY NEMO PLUS IURIS PRI PREVODE NEHNUTEĽNOSTÍ..	479
<i>Martin Orviský</i>	
POUŽÍVANIE ANALÝZY DNA NA IDENTIFIKÁCIU OSÔB_V SLOVENSKOM PRÁVNOM PORIADKU	488
<i>Jozef Pacalaj</i>	
VYBRANÉ ASPEKTY PRÁVNEJ REGULÁCIE LOBIZMU	496
<i>Stanislav Pavol, Martin Skaloš</i>	
OBCHODNÉ TAJOMSTVO VO SVETLE VÝKONU DAŇOVEJ KONTROLY	509
<i>Lukáš Peško</i>	

PRINCÍP TRANSPARENTNOSTI A JEHO VÝZNAM V ČINNOSTI INŠTITUCIONÁLNEHO APARÁTU EURÓPSKEJ ÚNIE	518
<i>Anna Ščensná</i>	
ZMENŠENÁ PRÍČETNOSŤ A NEPRÍČETNOSŤ V ZMYSLE TRESTNÉHO ZÁKONA	528
<i>Eva Sihelníková</i>	
ZÁSADY INŠTITUCIONÁLNEHO SYSTÉMU ÚNIE PODĽA JUDIKATÚRY SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE	536
<i>Michael Siman</i>	
ZÁSADA UZNÁVANIA DOKLADOV O VZDELANÍ V MEDZINÁRODNOM PRÁVE A EURÓPSKOM PRÁVE	542
<i>Miroslav Slašťan, Veronika Slašťanová</i>	
ZÁKLADNÉ PRINCÍPY CIVILNÉHO PROCESU PODĽA ZÁKONA Č. 160/2015 Z . Z. CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU	548
<i>Alžbeta Slašťanová</i>	
ODOVZDANIE A PREVZATIE DIELA V OBCHODNOPRÁVNEJ ÚPRAVE.....	557
<i>Stanislav Stehura, Jakub Žák</i>	
KAUZÁLNY NEXUS V CIVILNÝCH KONANIACH O ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ MEDICÍNSKYM ÚKONOM	564
<i>Katarína Ševcová</i>	
PRÁVNÁ ÚPRAVA ZMLUVY O ÚVERE V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	568
<i>Andrea Ševčíková</i>	
VYŽIVOVACIA POVINNOSŤ DETÍ K RODIČOM	577
<i>Juraj Takáč</i>	
EURÓPSKA INTEGRÁCIA V OBLASTI TRESTNÉHO ZAKONODÁRSTVA NAD MLÁDEŽOU	582
<i>Anežka Turošíková</i>	
OSOBNOSTNÉ PRÁVA A PROCESNOPRÁVNE SÚVZŤAŽNOSTI V ZMYSLE OBČIANSKEHO SÚDNEHO PORIADKU A CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU	587
<i>Peter Uhrínovský</i>	
NÁROKY Z VÁD DIELA PRI ZMLUVE O DIELO PODĽA OBCHODNÉHO ZÁKONNÍKA	598
<i>Jakub Žák, Stanislav Stehura</i>	

Aktuálne výzvy pre rozvoj a smerovanie modernej demokracie

IDEOLOGIE – (DE)FORMANTY DEMOKRATICKÝCH SPOLOČNOSTÍ?

Jakub Bardovič

Abstrakt

Cieľom príspevku je charakterizovať ideológie a ich úlohu v podmienkach moderných demokratických spoločností. V snahe naplniť uvedený cieľ sa bližšie venujeme podobe diskurzu prebiehajúceho v odborných (prevažne politologických) kruhoch k tejto problematike so zameraním sa hlavne na Slovensko po roku 1989. Následne je realizovaná kategorizácia zohľadňujúca úlohu ideológii v spoločnosti a ich pôsobenie na správanie a myslenie jednotlivca, v rámci ktorej sú identifikované ideológie prvého radu a ideológie druhého radu.

Abstract

The aim of paper is to characterize the ideologies and their role in the conditions of modern democratic societies. To fulfill the objective, we are paying attention to form of ongoing discourse in scientific (mostly political scientific) community on this issue, focusing mainly on Slovakia after the year 1989. Consequently, this realized the categorization, considering the function of ideologies in society and their effect on the behavior and thinking of individuals, in which are identified by the ideologies of the first row and the second-row ideologies.

Úvod

Každodenný život človeka, sociálnych skupín, komunít či celých spoločností je priamo ovplyvňovaný pôsobením ideológií v rôznych podobách a v rôznej intenzite. Napriek ich „všadeprítomnosti“ aktuálne neexistuje jednotný postoj medzi jednotlivými odborníkmi venujúcimi sa tejto problematike na to, aká je ich úloha v spoločnosti, respektíve či vystupujú ako pozitívny alebo negatívny fenomén. Z uvedeného dôvodu si v rámci príspevku kladieme za cieľ charakterizovať ideológie s ohľadom na ich úlohu, ktorú zohrávajú v spoločnosti, hlavne v súvislosti s utváraním myslenia a správania jednotlivých členov alebo skupín spoločnosti. Vychádzame pritom z pohľadov prevažne slovenských autorov, ktorí sa v rámci realizovaných klasifikácií usilujú ukotviť tento jav a špecifikovať jeho vybrané vlastnosti.

Pojem ideológie, podobne ako väčšina pojmov, s ktorými pracujeme v spoločenskovedných odboroch, nemá jednotnú definíciu a jeho chápanie sa odlišuje v závislosti od konkrétneho autora a rovnako od obdobia, kedy je realizovaná jeho formulácia. V rámci príspevku chápeme ideológie ako ucelený systém navzájom previazaných ideí, ktoré reflektujú konkrétne aspekty života v spoločnosti. Jednotlivé ideológie sa diferencujú s ohľadom na ich otvorenosť k zmenám a ochotu akceptovať aktuálne požiadavky a potreby. Ich existencia je podmienená existenciou človeka. Ten v tomto prípade vystupuje ako ich

tvorca, nositeľ, reformulátor, ale aj potenciálny hrobár. Z uvedeného dôvodu ich považujeme za sociálny konštrukt.

Charakteristika ideológie a pohľadu na jej úlohu v spoločnosti

Chápanie obsahu pojmu ideológia prešlo v rámci jednotlivých období niekoľkými premenami. Jednotlivé pokusy o jeho definovanie vznikali v určitom historickom kontexte, pričom formulácia konkrétnych autorov zohľadňovala ich predchádzajúcu skúsenosť, rovnako ako spoločností, ktorých boli súčasťou. Prvé charakteristiky ideológie môžeme identifikovať už v antickom Grécku, v sociálno-politickom myslení *Platóna*¹ či *Aristotela*². Jej obsah rovnako ovplyvnilo novoveké myslenie spojené s racionalistickým učením osvietenstva, myšlienkami štátnej suverenity a medzinárodného práva. So samotným pojmom ideológia sa však prvýkrát stretávame až v 18. storočí u francúzskeho mysliteľa *D. De Tracyho*. Charakteristika, ktorú priniesol sa odlišovala od súčasných definícií. Ideológiu považoval jednak za nástroj slúžiaci na poznávanie širokej škály aspektov spojených nielen so samotným človekom, ale aj s fungovaním spoločnosti ako takej. V jeho chápaní integrovala ambíciu porozumieť ľudskej duši, poznať morálne normy či formy spoločenského súžitia (Bauer, 1991). Okrem toho ju *D. de Tracyho* považoval za vedu vied (tzv. metavedu), čo znamená, že sa mala nachádzať „nad ostatnými vedami“ (Šaradín, 2001, s. 20-21). Jeho názormi bol ovplyvnený aj *Napoleon Bonaparte*, ktorý pristupoval v začiatkoch k myšlienkam *D. de Tracyho* a kolektívu pôsobiaceho okolo neho s rešpektom. Postupne sa však tento postoj transformoval do negatívnej podoby. Uvedená skutočnosť tiež ovplyvnila to, ako *Napoleon Bonaparte* pracoval s pojmom ideológia. S jeho menom sa spája pejoratívne chápanie. Považoval ju za „vizionársku špekuláciu v kontraste k reálnej politike“ (Šaradín, 2001, s. 22). Okrem toho pre neho slúžila ako nástroj na spochybňovanie politických protivníkov. Konflikt vzťahujúci sa na problematiku ideológií prekročil hranice Francúzska a ako konštatuje *B. Stráth* (2013), ovplyvnil napríklad aj pohľady autorov na americkom kontinente. Prístup k ideológiám ovplyvnili v nasledujúcom období takisto marxistickí predstavitelia na čele s *K. Marxom* a *F. Engelsom*, pozitivistí (*A. Comte*, *É. Durkheim*) či predstavitelia sociológie vedenia *M. Scheller* a *K. Mannheim*.

Dôležitým zlomom pri formovaní moderných ideologických koncepcií sa stala Veľká francúzska revolúcia, ktorá vytvorila podmienky pre systematickú konceptualizáciu ideologických projektov liberálneho, konzervatívneho a socialistického typu. Ich obsah sa v nasledujúcom období vyvíjal v dôsledku pôsobenia viacerých faktorov a požiadaviek vyplývajúcich z rýchlo sa meniacich podmienok. S uvedenou skutočnosťou priamo súvisela

---

¹ Súčasťou sociálno-politického myslenia *Platóna* je členenie spoločnosti do troch skupín: výrobcovia, strážcovia a vládcovia. Uvedené členenie vychádza z jeho dualistického chápania človeka, pozostávajúceho zo smrteľného tela a nesmrteľnej duše, ktorá je zložená z troch zložiek: múdrosť, statočnosť a umiernenosť. Spomínané skupiny spoločnosti sú projekciou uvedených zložiek. Okrem toho sa *Platón* venoval aj problematike ideálnej podoby vlády, kde zdôrazňoval úlohu múdrosti (vláda filozofov). V rámci jeho filozofie tiež môžeme nájsť dôraz na ideu dobra a kategóriu spravodlivosti (Platón, 1996)

² Jedným z kľúčových pojmov, s ktorými pracuje *Aristoteles*, je pojem *zoonpolitikon*, v rámci ktorého označuje človeka ako bytosť spoločenskú, s prirodzeným pudom pre vytváranie rôznych foriem spoločenstiev.

postupná reformulácia myšlienok, ktorá viedla ku vzniku ďalších konceptov, napríklad kresťanskej demokracie, sociálnej demokracie, moderného liberalizmu, neoliberalizmu, neokonzervativizmu, postmoderných ideí, no tiež k totalitným (nedemokratickým) konceptom fašizmu, nacizmu či stalinizmu.

Obdobie nasledujúce po Veľkej francúzskej revolúcii, máme na mysli 19. až 21. storočie, môžeme považovať za obdobie ideológií. S ich pôsobením sa spájajú viaceré politické a vojenské otrasy, pričom niektoré z nich narušili predchádzajúce chápania idey humanizmu a v určitých ohľadoch prispeli k dehumanizácii politiky, spoločnosti a tiež samotného človeka. Uvedená skutočnosť poznačila pohľad na ich možnú úlohu, ktorú by mohli (alebo mali) zohrávať v konkrétnych spoločenských. V tomto kontexte vznikali napríklad práce R. Arona *Demokracia a totalitarizmus* (1993) či *Pôvod totalitarizmu* (1996) od H. Arendtovej. Obidvaja autori v nich reflektujú totalitárnu skúsenosť s ideológiami v Sovietskom zväze, respektíve v Nemecku, čo sa premieta aj do ich definície pojmu ideológie a tiež do pohľadu na to, aký vplyv majú, podľa nich, na spoločnosť a jej členov.

R. Aron sa venuje v rámci svojej práce analýze sovietskeho režimu, pričom konštatuje vzájomnú previazanosť ideológie, strany, štátu a jednotlivých organizácií: „...žiadna organizácia, odborová alebo politická, nie je nezávislá v pomere ku štátu. Každá profesionálna, odborová, politická organizácia je výrazom štátu a strany a v dôsledku toho je preniknutá oficiálnou ideológiou. Štát je totiž rovnako neoddeliteľný od strany, ako strana od svojej ideológie...“ (Aron, 1993, s. 147).

Rovnako negatívne k ideológii pristupuje H. Arendtová. Pripisuje jej totalitarizujúce vlastnosti. Považuje ju za nástroj vybranej skupiny, prostredníctvom ktorého sa usiluje získať, respektíve udržať moc, či presadiť svoje záujmy. Autorka tiež konštatuje, že všetky ideológie v sebe integrujú tri prvky totalitarizmu. Ako prvý prvok označuje nereflektovanie aktuálneho stavu, či absenciu pokusov o jeho vysvetlenie. Namiesto toho sa ideológia zameriava, podľa H. Arendtovej, na samotný proces. Druhý prvok totalitarizmu sa spája s ich negatívnym prístupom ku skúsenosti, ktorú posúvajú do ústrania. To vytvára základ pre to, aby sa sformovali ako uzavretý systém nereflektujúci každodennú realitu a vytvorili tak podmienky pre stagnáciu spoločnosti a jej členov. Posledným spomínaným prvkom je maskovanie reality za použitia metódy demonštrácie, ktorá slúži na formovanie ľudského myslenia do takej podoby, ako je prezentovaná (Arendtova, 1996).

Spomínané prvky totalitarizmu môžeme identifikovať, podľa nášho názoru, aj v kontexte ideológii liberálnej demokracie, kapitalizmu či globalizácie. Ich spoločným menovateľom je protrhová orientácia, ktorá sa postupne prelieva do všetkých oblastí spoločenského života. Vytvára „životný štýl“ založený na princípe konzumizmu. Jeho podstatou je častokrát vytváranie umelých potrieb, pričom ich naplnenie neprináša reálne uspokojenie respondenta, vystupuje skôr ako nástroj pre naplnenie záujmov určitej skupiny (jej autorov) v podobe dosahovania ziskov či rôznych mocenských ambícií. Dôležitým nositeľom týchto hodnôt sa stávajú masovo-komunikačné prostriedky. Tie v kombinácii s nadnárodným kapitálom získavajú monopol na tvorbu špecifickej reality nereflektujúcej skutočné problémy, ale len tie aspekty, ktoré sú v súlade so záujmami úzkej ekonomickej a politickej skupiny elít. Pôsobenie uvedených ideových konceptov, podľa nášho názoru, formuje paradoxnú situáciu,

kde je na jednej strane zdôrazňovaná úloha jednotlivca, jeho nezávislosť a schopnosť slobodne myslieť a konať (máme na mysli neoliberálne tendencie), no na druhej strane je v dôsledku pôsobenia týchto podnetov postupne formovaný do uniformnej podoby vytvárajúcej predpoklad pre to, aby sa stal oslobodeným od svojej vlastnej slobody.

Predchádzajúca časť príspevku ukazuje, že diskurz o charaktere ideológií je imanentnou súčasťou moderných spoločností, neobchádza teda ani Slovensko a tiež odbornú verejnosť lokalizovanú na tomto území. Jeho podoba (ako už bolo uvedené vyššie) v sebe nesie pozostatky z predchádzajúcich období. Za jednu z kľúčových zmien v prípade slovenského obyvateľstva môžeme považovať rok 1918, s ktorým sa spája vytvorenie nového štátneho útvaru – Československej republiky. Jej vznik sa opieral o myšlienku čechoslovakizmu, teda jednotného československého národa, pozostávajúceho z dvoch vetiev – Českej a Slovenskej. Dôležitým ideovým zdrojom sa stali pre zákonodarcov západné demokracie. Po roku 1989 ovplyvnila tradícia prvej Československej republiky rozhodovanie o podobe jednotlivých prvkov politického systému.

Ak sa pozrieme na obdobie pred rokom 1918, Slováci boli spolu s Čechmi súčasťou mnohonárodnostnej Habsburskej monarchie, čo znamená, že nemali v čase formovania spoločného štátu skúsenosť s demokratickým systémom. V rámci Uhorskej časti (jej súčasťou boli Slováci) neboli vytvorené podmienky pre uplatňovanie politických ale aj občianskych práv. Nedemokratické režimy ovplyvnili Slovákov (vrátane ich ideovej tradície) aj v nasledujúcom období, v priebehu druhej svetovej vojny a následne po roku 1948.

Zmena v nastavenom kurze sa uskutočnila v roku 1989, kedy sa opätovne vytvorili podmienky pre uplatnenie ideí liberálnej demokracie³, a teda aj občianskych a politických práv. Ako v tejto súvislosti dodáva M. Imrovič (2014, s. 275): „*Občania sa takpovediac pretransformovali z pasívnych prijímateľov rozhodnutia od svojich autorít na aktívnych presadzovateľov zmien*“. Prvé porevolučné roky však pri pohľade na úlohu ideológii v spoločnosti niesli pečať predchádzajúceho obdobia. Vláda jednej politickej strany, opierajúcej sa o ľavicové hodnoty, charakteristická svojou všadeprítomnosťou, vytvorila podmienky pre negatívne až odmietavé názory na akúkoľvek ideologickú orientáciu. Výrazne sa to prejavilo (a stále prejavuje?) na chápaní ľavicových myšlienok, ktorých vyznávanie a presadzovanie sa stalo nechceným „produktom“ ohrozujúcim politickú budúcnosť, „ľavicovosť“ sa stala v konečnom dôsledku nástrojom diskreditácie. Podľa M. Horského (2001) vytvorila uvedená historická skúsenosť predpoklady pre to, aby všetky „-izmy“ vyvolávali u ľudí negatívne konotácie. Ako ďalej dodáva, uvedená skutočnosť sa prejavila v prvých slobodných voľbách, v ktorých volič vyjadril svoj odmietavý postoj k ideológiám. V tomto kontexte tiež chápeme kritické úvahy, ktoré prináša P. Pithart (2005) vo svojej knihe *Obrana politiky*, kde zdôrazňuje nevyhnutnosť oddelenia ideológie od politiky.

Toto obdobie je sprevádzané paradoxnou situáciou, o ktorej bližšie hovorí M. Gbúrová, keď konštatuje, že sa v rámci celospoločenského diskurzu stretávame jednak s úvahami o konci

---

³ Proces demokratickej transformácie mal v jednotlivých štátoch strednej Európy odlišné kontúry. P. Horváth (2003) v tomto kontexte hovorí o rýchлом prechode na demokratický režim bez výraznejšieho prechodného obdobia (prípád Československa) a o pomalom prechode s dlhším prechodným obdobím (prípád Poľska). Ako špecifickú kategóriu označuje Maďarsko, ktoré v plnom rozsahu novelizovalo nedemokratickú ústavu.

ideológií a dejín a súčasne sme svedkami narastajúcej „masovej produkcie ideologických mystifikácií“ (Gbúrová, 2010, s. 20).

Aj v dôsledku spomínaných skutočností môžeme v slovenskom kontexte identifikovať dva hlavné prístupy k ideológiám. Prvý prístup zdôrazňuje úlohu ideológii v spoločnosti a odmieta úvahy o ich konci či nepotrebnosti pre spoločnosť. *M. Gbúrová* (2001; 1999) v tomto kontexte pripúšťa úvahy o konci ideológii nacizmu či stalinizmu, nie však klasických ideových konceptov liberálneho, konzervatívneho a socialistického typu. Považuje ich za prirodzenú súčasť spoločnosti, čo sa tiež premieta do ich úlohy v politike. V podobnom duchu s nimi pracuje *M. Horský* (2001), keď ideológie považuje za nástroj brániaci šíreniu demagógie, populizmu a politického voluntarizmu v spoločnosti. Vo vzťahu k politikom vytvára mantinely, ktoré znižujú pravdepodobnosť skĺznutia k utopizmu a verejnej nezrozumiteľnosti.

Druhý prístup v sebe integruje postoje autorov, ktorí pracujú s ideológiou v negatívnom význame, respektíve zdôrazňuje jej prevažujúci negatívny vplyv na spoločnosť a jej členov. Špecifickú formu kritiky smerujúcu aj priamo k človeku, prináša *J. Škaloud* (2001), ktorý sa pri svojich úvahách odvoláva na historickú skúsenosť z priebehu 20. storočia. Tá podľa neho ukázala negatívny potenciál ideológií, prejavujúci sa v strate ľudskosti, súdnosti, rozumu a ochoty zabíjať. Súčasne však upozorňuje, že negatívny aspekt ideológiám dáva až samotný človek, keď konštatuje, že ideologické konflikty nie sú konfliktmi ideológií, ale ľudí, ktorí sa ich snažia častokrát slepo nasledovať, respektíve ich interpretujú podľa aktuálnej potreby. Za riešenie považuje kritický prístup človeka k obsahu jednotlivých ideológií, teda absenciu nekritického preberania informácie, ktoré sa stáva, podľa nášho názoru, napriek „informačnému veku“ vážnym problémom spoločnosti. Kriticky k ideológiám pristupuje aj *R. Tóth* (2001), ktorý v ich prípade hovorí o neschopnosti reflektovať aktuálne problémy v spoločnosti, s čím sa tiež spája absencia nástrojov na ich riešenie. Uvedený autor teda považuje ideológie ako uzavretý systém. Domnievame sa však, že klasické ideologické koncepcie svojim obsahom reflektujú požiadavky spoločnosti. Vychádzame pri tom z toho, že sa ich obsah postupne vyvíjal, čo môžeme zachytiť napríklad v prípade liberalizmu (ale aj ostatných ideologických konceptov), v rámci ktorého vieme identifikovať klasický liberalizmus, moderný liberalizmus či neoliberalizmus. Uvedené formy môžeme považovať za určitú reflexiu liberálov zohľadňujúcu aktuálne spoločenské požiadavky. Ďalším indikátorom dynamiky ideológií je ich vzájomné približovanie. Jeho výsledkom je vzájomné integrovanie ideí iných ideologických konceptov.

V rámci tohto prístupu sa však, nielen na Slovensku, diskutuje otázka vzťahu spoločenských hodnôt či morálky a nadnárodného kapitálu. Tie vytvárajú základ pre existenciu už spomínanej protrhovej orientácie spoločnosti formujúcej správanie jednotlivých zložiek spoločnosti a tým aj ohrozujúcej existenciu celospoločensky akceptovaných hodnôt. *H. Melkusová* (2001, s. 75) v reakcii na ideológiu konzumu dodáva: „Ostatné kultúrne normy a mravné regulatívy, ktorými sa ľudia riadili vo svojom živote, stratili na význame a prakticky boli eliminované ďalším spoločenským vývojom industriálnej spoločnosti. Uvedené poňatie hodnôt, kde v centre stoja len ekonomické hodnoty a všetky ostatné sa od nich odvíjajú, priviedlo masovú modernú spoločnosť do hlbokkej spoločenskej krízy...“.